

Кафедра прав людини, міжнародного та європейського права

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Країнознавство

Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)
Галузь знань	29 Міжнародні відносини
Спеціальність	293 Міжнародне право
Освітня програма	Міжнародне право
Статус дисципліни	вибіркова
Мова навчання	українська

Київ 2020

Робоча програма навчальної дисципліни «**Країнознавство**» для здобувачів вищої освіти галузі знань **29 Міжнародні відносини** спеціальності **293 Міжнародне право** освітньої програми **Міжнародне право**.

Розробники: Головаш Б.Е. доцент, к.ек.н., доцент кафедри прав людини, міжнародного та європейського права

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри прав людини, міжнародного та європейського права_протокол № 1 від_28_серпня 2020 р.

Завідувач кафедри _____Гончаренко С.В.

Схвалено Науково-методичною радою Академії адвокатури України

Голова НМР професор Гончаренко С.В.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 3	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 90	1-й	--
Кількість модулів – 2	Семестр:	
для денної форми навчання:	2-й	--
аудиторних – 40	Лекції:	
самостійної роботи студента – 50	20	--
Вид підсумкового контролю - залік	Практичні (семінарські):	
	20	--
	Самостійна робота:	
	50	--

2. МЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета вивчення дисципліни “Країнознавство” – сформувати у студентів теоретичні знання і практичні навички у сфері знань про країни та регіони світу, що передбачає ознайомлення із значним масивом даними щодо природи, населення, соціально-політичної організації, основами правового устрою, господарства, культури та місцем у міжнародних відносинах та окремих держав і регіонів світу.

Компетенції студентів, що формуються в результаті засвоєння дисципліни

Загальні компетентності	ЗК-1 Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу. ЗК-2 Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями, застосовувати знання у практичних ситуаціях, знання та розуміння професійної діяльності. ЗК-3 Здатність спілкуватися державною та іноземною мовами як усно, так і письмово. ЗК-4 Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації, в тому числі «великих даних» (big data), з різних джерел із дотриманням етичних та правових норм у поєднанні з навичками використання новітніх інформаційних і комунікаційних технологій. ЗК-7 Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина.
Фахові компетентності	ФК-1 Здатність розуміти природу, динаміку, принципи організації міжнародних відносин, форми та способи їх реалізації, типи та види міжнародних акторів, їх роль в сучасних міжнародних відносинах та міжнародній політиці. ФК-2 Здатність використовувати базові методи дослідження держави і права при виконанні професійних задач, встановлювати історичний контекст норм і режимів, формулювати юридичні питання в абстрактно-теоретичному рівні. ФК-4 Здатність захищати національні інтереси власної держави за допомогою міжнародно-правових інструментів. ФК-5 Вміння характеризувати природу та джерелазовнішньої політики держави, еволюцію підходів до формування та здійснення зовнішньої політики, принципи організації системи зовнішньої політики та функціонування інститутів зовнішньої політики, а також здійснювати інформаційно-аналітичну діяльність в міжнародних відносинах. ФК-8 Здатність розуміти вплив економічних факторів у міжнародній політиці. ФК-14 Знання та розуміння національних інтересів України на міжнародній арені, здатність адаптувати та використовувати міжнародно-правові норми та принципи в національній правовій системі.

3. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Передумовами вивчення навчальної дисципліни «Країнознавство» є опанування навчальної дисципліни (НД) освітньої програми (ОП): «Міжнародне право» - Теорія держави і права

Даний курс пов'язаний з такими дисциплінами як: «Міжнародні економічні відносини», «Міжнародні відносини і світова політика», «Право міжнародних організацій», «Інформаційно-аналітична діяльність в міжнародних відносинах» і сприяє фундаментальнішому їх опануванню.

Відповідно до освітньої програми, вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання (ПРН):

4. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до освітньої програми вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання (ПРН):

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
Мислити абстрактно й аналітично, синтезувати загальні знання насамперед із предметної області для досягнення цілей професійної діяльності, швидко розуміти професійні завдання, оцінювати їхню складність.	ПРН-1
Проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел, зокрема, з історичних та філософських наукових джерел, аналізувати їх та узагальнювати у відповідності до наукових критеріїв, використовувати базові методи історії та філософії при виконанні професійних задач, формулювати юридичні питання в абстрактно-теоретичному рівні.	ПРН-3
Визначати міжнародно-правову ситуацію, використовувати різні джерела безпосередньої й опосередкованої інформації для з'ясування потрібних обставин і фактів, надання міжнародно-правової оцінки подій міжнародних відносин, застосовувати одержані знання й уміння з міжнародних відносин, міжнародного та національного права при вирішенні практичних завдань.	ПРН-4
Швидко знаходити потрібну інформацію, обробляти й аналізувати її, оцінювати за достовірністю та релевантністю, аналізувати зібрану й оброблену інформацію про стан міжнародних відносин, зовнішньої політики України та інших держав, складати аналітичні довідки, звіти й інші форми представлення результатів аналізу з правильним оформленням посилань на норми міжнародного та національного (українського та закордонного) права.	ПРН-5
Визначати політичні, дипломатичні, іміджеві, суспільні, економічні й інші ризики, пов'язані з заходами міжнародно-правового характеру, взаємодіяти з фахівцями відповідних галузей при підборі засобів мінімізації таких ризиків.	ПРН-6

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті здобувачами освіти після опанування навчальної дисципліни «Країнознавство»:

Очікувані результати навчання з дисципліни	Шифр ПРН
Вміння критичного мислення, аналізу та синтезу в професійних цілях.	ПРН-1, ПРН-4
Формування вмінь та навичок для оцінювання і прогнозування сучасних тенденцій у сфері міжнародних відносин.	ПРН-1, ПРН-6
Застосовувати знання та уміння для аналізу різних джерел з міжнародних відносин.	ПРН-1,

	ПРН-5
Організовувати пошук, самостійний відбір, якісну обробку інформації з різних джерел для формування банків даних.	ПРН-1, ПРН-3, ПРН-4, ПРН-5, ПРН-6
Знання та аналіз міжнародних організацій та джерел з регулювання міжнародних відносин.	ПРН-1, ПРН-5, ПРН-6
Розуміння сучасного стану, проблем, перспектив та основних напрямів розвитку міжнародного співробітництва.	ПРН-1, ПРН-4, ПРН-5, ПРН-6
Аналіз та оцінка практики міжнародного співробітництва, в тому числі за участю України.	ПРН-1, ПРН-3, ПРН-4, ПРН-5, ПРН-6

5. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання з навчальної дисципліни є: залік, презентації результатів виконаних завдань, тести, тощо

Форми контролю та критерії оцінювання результатів навчання

Форми поточного контролю: відповіді і виступи на семінарських, виконання практичних завдань, проведення контрольних робіт.

Форма модульного контролю: письмова контрольна робота та/або тестування (письмове).

Форма підсумкового семестрового контролю: залік

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

Поточне оцінювання та самостійна робота															Самостійна Індивідуальна робота	Модульна контрольна робота	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	T13	T14	T14	20	20	100
4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4			

Оцінювання окремих видів навчальної роботи з дисципліни

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Модуль	
	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)
Практичні (семінарські) заняття	15	60
Самостійна робота (індивідуальне завдання)	1	20
Модульна контрольна робота	1	20
Разом		100

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи (самостійної роботи, тощо)

Перевірка і оцінка знань студентів повинні відображати рівень засвоєння знань та стимулювати студентів до досягнення нових успіхів. За умови вірної організації контроль знань слугує навчальним, виховним, організаційним, методичним та іншим цілям.

Завданням поточного контролю є перевірка розуміння та засвоєння програмного матеріалу по частинах, умінь та навичок самостійно опрацьовувати джерела, здатності осмислити зміст теми, розділу чи окремого питання, здатності усно чи письмово представити матеріал на потрібному рівні.

При поточному контролі результатів навчання студентів під час вивчення обов'язкових і вибіркових дисциплін оцінці підлягають результати навчання, що виявляються через набуті компетентності (знання, уміння, навички тощо), а саме:

- відповіді (виступи) на аудиторних заняттях;
- результати виконання контрольних модульних робіт;
- результати виконання і захисту завдань самостійної роботи студента;
- результати виконання і захисту інших видів робіт, що передбачені робочою навчальною програмою.

Поточний контроль за результатами виконання контрольних модульних робіт передбачає оцінювання теоретичних знань та практичних умінь і навичок, які студент набув після опанування певної завершеної частини навчального матеріалу з дисципліни.

Контрольні модульні роботи можуть проводитися у формі: тестування; відповідей на теоретичні питання; розв'язання практичних завдань; розв'язання практичних ситуацій (кейсів), тощо.

З дисципліни за семестр може проводитися не більше 2-х контрольних (модульних) робіт.

Оцінка	Критерії оцінювання
5	У повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно та аргументовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу, правильно відповідає на усі додаткові запитання викладача.
4	Достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, в основному розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу, відповідає на усі додаткові запитання викладача, але при цьому не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються окремі несуттєві неточності та незначні помилки.
3	У цілому володіє навчальним матеріалом, викладає його основний зміст під час усних виступів та письмових відповідей, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, без використання необхідної літератури, відповідає частково на усі додаткові запитання викладача, допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки.
2	Не у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає його під час усних виступів та письмових відповідей, недостатньо розкриває зміст теоретичних питань, практичних завдань та додаткових запитань викладача, допускаючи при цьому суттєві неточності та помилки.
1	Не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його викласти, не розуміє змісту теоретичних питань, практичних завдань та додаткових запитань викладача.

Критерії оцінювання підсумкового семестрового контролю

Оцінювання знань студентів по даній дисципліні відбувається на основі результатів поточного і підсумкового контролю знань.

Шкала оцінювання: ААУ та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90–100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов’язковим повторним вивченням дисципліни

Критерії оцінювання самостійної роботи

Перевірка і оцінка знань студентів повинні відображати рівень засвоєння знань та стимулювати студентів до досягнення нових успіхів. За умови вірної організації контроль знань слугує навчальним, виховним, організаційним, методичним та іншим цілям.

Критерії оцінювання підсумкового семестрового контролю

100-бальна шкала (екзам ен/залі к)	Оцін ка ECTS	Значення оцінки ECTS	Критерії оцінювання	Рівень компет ент- ності	Оцінка за національною шкалою	
					екзам ен	залік
90-100/ 50-65	A	відмінно	Студент показав всебічні, системні та глибокі знання, передбачені програмою, а також: - засвоїв основну та додаткову літературу, що була рекомендована програмою; - виявив надзвичайні творчі здібності щодо розуміння, а також логічного, чіткого та стислого трактування навчального матеріалу;	Високи й (творчи й)	відмі нно	зарахов ано

			- засвоїв взаємозв'язок основних понять дисципліни; - оволодів умінням правильно використовувати отримані знання при розв'язанні практичних завдань			
82-89/ 42-49	B	Дуже добре	Студент виявив системні та дуже добрі знання навчального матеріалу. Він продемонстрував уміння виконувати практичні завдання, передбачені програмою, а також: - засвоїв літературу, рекомендовану програмою; - засвоїв взаємозв'язок основних понять дисципліни та їхнє значення для подальшої професійної діяльності; - при відповідях та у процесі вирішення практичних завдань допускаються несуттєві неточності	Достатній (конструктивно-варіативний)	добре	зараховано
74-81/ 39-41	C	добре	Студент виявив загалом добрі знання навчального матеріалу, а також: - засвоїв основну літературу, передбачену програмою; - продемонстрував системний характер знань з дисципліни; - має здатність до самостійного використання знань та їхнього поповнення у процесі наступної роботи та професійної діяльності; - при відповідях та у процесі вирішення практичних завдань допускається декількох помилок, які самостійно виправляє	достатній	добре	зараховано
64-73/ 34-38	D	задовільно	Студент продемонстрував: - знання основного навчального матеріалу, в обсязі, достатньому для подальшого навчання та майбутньої професійної діяльності; - зміг виконати більшість теоретичних та практичних завдань, передбачених програмою; - ознайомився з основною літературою, що передбачена програмою дисципліни; - при відповідях та у процесі вирішення практичних завдань припускається значної кількості помилок, але має змогу виправити їх самостійно	Середній (репродуктивний)	задовільно	зараховано
60-63/ 30-33	E	достатньо	Студент засвоїв навчальний матеріал у мінімальному обсязі, якого достатньо для подальшого навчання та майбутньої професійної		задовільно	зараховано

			діяльності, а також: - виконав завдання передбачені програмою; - ознайомився з основною літературою, передбаченою програмою; - втім припускається значної кількості помилок під час відповіді на питання та у процесі вирішення практичних завдань, які він зміг виправити лише під керівництвом та за допомогою викладача			
35-59/ 20-29	FX	Незадовільно з можливістю повторного складання семестрового контролю	Студент має значні прогалини у знаннях основного навчального матеріалу, припускається принципових помилок під час виконання передбачених програмою завдань, але він може самостійно доопрацювати програмний матеріал та підготуватися до перескладання екзамену	Низький (рецептивно-продуктивний)	незадовільно	не зараховано
1-34/ 0-19	F	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням залікового кредиту	Студент не володіє значною частиною навчального матеріалу, припускається принципових помилок під час виконання більшості передбачених програмою завдань, не може самостійно засвоїти програмний матеріал, тому необхідне повторне вивчення відповідної дисципліни	відсутній	незадовільно	

6. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Організація та здійснення діяльності при викладанні навчальної дисципліни здійснюються на основі комплексного підходу з використанням таких методів навчання: лекційні заняття, практичні / семінарські заняття, самостійна робота (виконання практичних задач, індивідуальних доповідей, індивідуальних завдань). У випадку необхідності, викладач проводить групові та/або індивідуальні консультації зі студентами з обраної тематики. А саме: лекційні заняття, практичні / семінарські заняття, пояснювально-ілюстративний, проблемно-пошуковий (метод проблемного викладу), розбір конкретних ситуацій, презентації-виступи, семінари-дискусії, консультації, мозкові атаки, самонавчання тощо.

7. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

7.1. Зміст навчальної дисципліни

Тема 1. Країнознавство як наука

Країнознавство як комплексна наука про країни світу. Об'єкт та предмет вивчення країнознавства. Актуальність вивчення країн в сучасних політичних та економічних умовах. Принципи знань про країну (державу).

Розмаїтість підходів до країнознавства. Методи країнознавчих досліджень. Поняття політико-територіальної одиниці та її види (держави, колонії). Систематизація різноманітних даних щодо природи, населення, господарства, культури та соціально-політичної організації країн світу. Функції країнознавства: гносеологічна, аксіологічна, описова, інформаційна, методологічна, науково-дослідницька, прогностична, практична тощо. Зв'язок з іншими науками.

Виникнення й еволюція країнознавства. Основні наукові школи країнознавства.

Теорії та концепції держав. Географічний детермінізм. атлантизм, мондіалізм, євразійство.

Закономірності й принципи країнознавства.

Тема 2. Просторово-територіальна організація держав світу. Основні аспекти характеристики країни

Основні складові країнознавчих характеристик. Поняття про економіко- та політико-географічне положення країни. Типовий план країнознавчої характеристики регіону та країни.

Соціально-економічна та політико-правова карта світу. Система критеріїв, що покладені в основу економіко-географічної регіоналізації світу.

Склад території у країнознавстві: склад території країни, параметри території країни, державні кордони. Географічне положення країн. Поняття простір і територія, країна і держава. Поняття регіон, район в країнознавстві та відмінності між ними.

Відмінність природних умов та природно-ресурсного забезпечення для різних типів країн. Історично-суспільний характер впливу природних умов та ресурсів.

Історія розвитку території. Сучасна політична карта світу як динамічна модель. Історичні періоди та етапи формування політичної карти світу.

Країнознавча характеристика змін на політичній карті світу на окремих етапах: стародавній, середньовічний, новий, новітній.

Прогнозні зміни у процесі розвитку політичної карти світу.

Тема 3. Політична карта світу

Поняття “політична карта світу”. Політичний простір.

Політичні кордони. Означення політичних кордонів. Походження, типологія та функція кордонів. Дослідження кордонів окремої країни. Етапи визначення кордону. Делімітація та демаркація. Проблеми кордонів у державах світу.

Значення сусідського положення, сучасне транскордонне співробітництво.

Регіональна політика. Політико-територіальні утворення. Залежні країни і території. Анклави і ексклави.

Політико-територіальні утворення з різним міжнародним правовим статусом.

Адміністративно-територіальний поділ у державах світу. Форми правління в державах світу. Форми державного устрою в державах світу. Класифікація держав за формою правління (монархії, республіки, країни Британської Співдружності), формою адміністративного устрою (унітарні і федеративні), політичного режиму (демократичні, авторитарні, тоталітарні).

Тема 4. Типологія, класифікація, регіоналізація країн світу.

Сутність класифікації, типології та регіоналізації. Критерії типології країн світу. Складність та суперечності типології країн світу за політичними, соціально-економічними та системними критеріями. Сучасні типологічні схеми країн світу. Особливості та основні критерії регіоналізації світового політичного простору. Суперечності географічного та політологічного підходів. Схеми регіоналізації країн світу. Регіоналізація Європи.

Суть та основні схеми класифікації країн світу. Класифікація держав за абсолютним розміром ВВП, доходом на душу населення, рівнем розвитку науки і техніки, місцем у МПП тощо. Особливості сучасної політико-правової карти світу.

Форми міжнародної економічної інтеграції та їх особливості: преференційні торгові угоди; зона вільної торгівлі; митний союз; спільний ринок; економічний союз; політичний союз.

Поняття і класифікація основних міжнародних організацій. Глобальні міжнаціональні міжнародні організації (ООН, Світовий банк, СОТ). Політичні та військові блоки (НАТО, АНЗЮС, АНЗЮК, ОАЄ, ОАД). Економічні об'єднання (ОПЕК, ОЕСР, ЄАВТ, АТЕС, НАФТА тощо).

Тема 5. Геополітика

Поняття геополітики, основні підходи до його визначення. Співвідношення змісту понять «геополітика», «світова політика», «міжнародна політика», «зовнішня політика», «світовий політичний процес».

Геополітика: наука, політична практика й ідеологія. Геополітика в системі суспільних наук, зв'язок із теорією міжнародних відносин і політологією. Закони геополітики. Основні геополітичні чинники, еволюція їхнього співвідношення.

Основні категорії геополітики. Простір, територія та контроль над ними. Політичний простір та геополітичне поле. Теорія стратегічних кордонів. Буферна держава: визначення, покликання та ознаки.

Національні інтереси та їх різновиди. Американська традиція у визначенні поняття національного інтересу. Особливості європейського підходу до вивчення поняття національного інтересу.

Національна безпека та її геополітичні виміри. Складові безпеки території. Територіальні суперечки та територіальні претензії: спільне й відмінне.

Механізм реалізації державних інтересів та його складові. Сила та могутність держави. Територіальна експансія, окупація та гуманітарна інтервенція.

Баланс сил як поняття геополітики. Політика рівноваги та її різновиди.

Тема 6. Поняття про геостратегію. Геополітичні проблеми безпеки і стабільності у світі

Світовий порядок і міжнародна безпека. Національна безпека як складова національного інтересу держави. Поняття і структура національної безпеки. Еволюція співвідношення елементів безпеки: зростання ролі і значення невоєнних факторів. Співвідношення національної, міжнародної і глобальної безпеки. Безпека і співробітництво. Інституціоналізація міжнародної безпеки - від військових союзів до глобальних міжурядових організацій (МПО). Поняття колективної безпеки. Умови, необхідні для її створення, і проблеми, що виникають на шляху її реалізації. Основний парадокс системи колективної безпеки: антиномія Макіавеллі і Канта.

Європа в сучасних геополітичних концепціях. Єдина Європа та її моделі. Геополітична ситуація в сучасній Європі. Західні учені про головні загрози Європі. Сценарії майбутнього Європи

Криза світового політичного порядку як прояв змін у міжнародному співтоваристві. Поняття міжнародно-політичної кризи. Зв'язок загальної соціально-економічної та міжнародно-політичної кризи, міжнародні кризи і міжнародні конфлікти. Криза у відносинах між «полюсами» сили (Карибська криза) і «центрами» сили (Близькосхідна криза середини 90-х рр.). Сучасні геополітичні кризи. Наслідки міжнародно-політичних криз для світової політики.

Стабільність, управління в період кризи та інтервенції. Нові технології та їх вплив на геостратегію.

Тема 7. Країни Західної Європи

Загальні відомості про країни. Склад території. Державний устрій країн. Особливості історичного розвитку країн субрегіону. Забезпеченість природними ресурсами. Населення: етнічний та національний склад, віросповідання; демографічні особливості, розміщення населення, урбанізація, трудові ресурси. Загальна характеристика економіки та основні риси господарства країн субрегіону. Культурна спадщина.

Геополітичне становище країн ЄС у світі. Етапи становлення Європейського Союзу. Загальна характеристика економіки країн Західної Європи. Особливості західноєвропейської економічної моделі (роль державного сектору економіки, регулятивна політика, пріоритет соціальних та етичних цінностей), її відмінність від американської та японської моделей.

Політичний устрій західноєвропейських країн. Конституційні монархії в регіоні, їх особливості. Парламентські та змішані республіки. Особливості європейського федералізму. Автономії в Іспанії та Італії. «Гарячі точки» регіону (Ольстер, країна басків).

Правові системи країн Західної Європи, їх класифікація. Становлення романо-германської правової сім'ї (рецепція римського права, кодифікація, роль доктрини, галузей права тощо). Романська (Франція, Італія, Іспанія, Греція) та німецька (ФРН, Австрія, Швейцарія) групи. Генезис сім'ї загального (англосаксонського) права та його особливості в Англії та Ірландії. Особливості скандинавської (північної) правової сім'ї. Специфіка змішаних правових систем Мальти та Шотландії.

Європейські організації, інтеграційні угруповання. Зовнішні економічні зв'язки, місце країн субрегіону в світі. Зв'язки з Україною.

Країнознавча характеристика Франції, Німеччини, Великобританії, Італії, країн Північної Європи, країн Південної Європи.

Тема 8. Країнознавча характеристика Центральної та Східної Європи.

Загальні відомості про регіон. Склад території. Державний устрій країн. Особливості історичного розвитку країн субрегіону. Зміни на політичній карті субрегіону наприкінці XX століття.

Забезпеченість природними ресурсами. Населення: етнічний та національний склад, віросповідання; демографічні особливості, розміщення населення, урбанізація, трудові ресурси. Культурна спадщина.

Особливості Східної та Центральної Європи як регіону та його субрегіони (Східна Європа, Центральна Європа, країни Прибалтики, країни экс-СРСР, Балкани). Етапи історії розвитку країн регіону, геополітична специфіка їх сучасного становища у світі після розширення ЄС.

Загальна характеристика економіки країн Східної та Центральної Європи. Специфіка перехідної моделі економіки у країнах Східної та Центральної Європи. Класифікація країн регіону за рівнем економічного розвитку.

Політичний устрій країн Східної та Центральної Європи. Специфіка республіканської форми правління та унітарних держав у регіоні. Загальні особливості правових систем країн Східної та Центральної Європи. Романська (Румунія, Македонія, Болгарія), німецька (Чехія, Угорщина), скандинавська (Прибалтика) підгрупи континентальної правової сім'ї.

Зовнішні економічні зв'язки держав Центральної та Східної Європи з іншими державами Європи та світу.

Країнознавча характеристика України, Польщі, Чехії, країн Балтії. Балканських країн. Країни Євразії (Туреччина, Росія, Казахстан).

Тема 9. Країнознавча характеристика Північної Америки.

Північна Америка. Загальні відомості про регіон. Склад території. Сучасна політична карта. Історія формування мезорегіону. Характеристика населення мезорегіону. Віросповідання. Господарська оцінка природно-ресурсного потенціалу. Особливості економічного розвитку мезорегіону. Основні галузі господарства. Місце в міжнародному поділі праці. Регіональні міжнародні організації.

Фактори геополітичного домінування США як наддержави. Загальна характеристика економіки США. Постіндустріальна стадія розвитку економіки США і значення сектору послуг. Політичний устрій США та його особливості (президентська модель країни, жорсткий розподіл влад, федералізм, двопартійність). Федеральне законодавство та законодавство штатів.

Особливості канадської економіки. Особливості політичної системи Канади як держави в межах Співдружності націй. Становлення правової системи США і Канади як репрезентантів сім'ї загального права.

Країнознавча характеристика Мексики.

Тема 10. Країни Південної Америки

Загальні відомості про регіон. Склад території. Типологія країн. Сучасна політична карта. Історія формування мезорегіону. Населення регіону: розмаїття етнонаціонального складу; демографічні особливості, розміщення населення, урбанізація, трудові ресурси.

Господарська оцінка природно-ресурсного потенціалу. Особливості економічного розвитку мезорегіону. Залежність розвитку економіки країн регіону від іноземних монополій. Основні галузі господарства. Місце в міжнародному географічному поділі праці.

Сучасне становище країн Південної Америки у світі. Основні етапи історії континенту. Національний (індіанці, метиси, негри, креоли) та релігійний (католики) склад населення. Особливості симбіозу іберійської та індіанської культур. Значення й наслідки доктрини Монро для регіону. Особливості економіки Південної Америки, її відмінність від інших країн, що розвиваються (латифундії, олігархізм, зовнішній борг). Класифікація країн регіону за рівнем економічного розвитку. Соціалізм на Кубі. Економічні проблеми. Особливості політичного устрою країн: 33 суверенні держави та 14 колоній. Домінування в регіоні президентських республік; номінальні монархії у складі Британської Співдружності. Особливості федерацій в Латинській Америці (Бразилія, Аргентина, Венесуела та Сент-Кітс і Невіс). Тенденція переходу від авторитаризму до демократії. Основні політичні режими країн регіону. Специфіка правових систем латиноамериканських держав. Вплив на формування правових систем індіанської, іспанської, французької та англо-американської культур. Домінування романських правових принципів у приватному та американських у конституційному праві країн регіону.

Соціальні проблеми регіону. Зони конфліктів та політичної нестабільності. Проблеми боротьби з тероризмом та наркомафією. Розвиток інтеграційних процесів у Латинській Америці.

Країнознавча характеристика Бразилії, Аргентини, Венесуели, Чилі.

Тема 11. Країни азійського регіону. Східна та Південно-Східної Азія

Загальна характеристика Азійсько-Тихоокеанського регіону. Східна та Південно-Східної Азія.

Загальні відомості про макрорегіон. Політична карта Азії. Основні субрегіони, чинники їх виділення: Південно-Західна, Західна, Південна, Південно-Східна, Східна, Центральна і Північна Азія. Типологія країн. Політичний устрій.

Загальний політико- та економіко-географічний огляд Азії: природні умови та природно-ресурсний потенціал, населення, загальний історичний огляд, політична ситуація, інтеграційні об'єднання, соціально-економіко-географічний огляд території. Культурна спадщина.

Країнознавчий огляд країн Східної Азії.

Східна Азія (КНР, КНДР, Республіка Корея, Монголія, Японія, а також Гонконг, Макао (Аоминь), Тайвань та інші залежні території). Загальні відомості про країни. Склад території. Державний устрій країн. Особливості історичного розвитку. Природно-ресурсний потенціал. Населення: етнічний та національний склад, віросповідання; демографічні особливості, розміщення населення, урбанізація, трудові ресурси. Загальна характеристика економіки та основні характерні риси господарств країн субрегіону. Різноманітність моделей соціально-економічного розвитку. Культурна спадщина регіону.

Зовнішні економічні зв'язки держав Східної Азії з іншими державами світу. Інтеграційні угруповання.

Країнознавчий огляд країн Південно-Східної Азії.

Південно-Східна Азія (Індонезія, Малайзія, Східний Тимор, Бруней, Філіппіни, Сінгапур, Таїланд, В'єтнам, Лаос, Камбоджа, М'янма). Загальні відомості про країни. Склад території. Державний устрій країн. Особливості історичного розвитку. Зміни на політичній карті субрегіону протягом XX століття. Природно-ресурсний потенціал. Населення: етнічний та національний склад, віросповідання; демографічні особливості, розміщення населення, урбанізація, трудові ресурси. Загальна характеристика економіки та основні характерні риси господарств країн субрегіону. Розмаїття економічних моделей. Соціальні проблеми. Проблема наркобізнесу. Індустрія туризму. Культурна спадщина.

Особливості економіки країн АСЕАН (нові індустріальні країни першої та другої хвилі) і колишніх соціалістичних країн. Перспективи розвитку. Політичний устрій держав Південно-Східної Азії. Особливості абсолютної (Бруней) та конституційних монархій (Таїланд, Камбоджа, Малайзія). Специфіка президентських республік і федерацій (М'янма, Малайзія). Проблеми сепаратизму та тероризму в регіоні. Специфіка правових систем держав Південно-Східної Азії: домінування мусульманського права (Бруней), норм ісламу із англійським (Сінгапур, Малайзія) або голландським правом (Індонезія), поєднання адату із колоніальним правом (Камбоджа, Лаос, В'єтнам). Особливості правових систем Таїланду (місцеві звичаї) та Філіппін (вестернізована модель).

Зовнішні економічні зв'язки держав Південно-Східної Азії з іншими державами світу. Інтеграційні угруповання

Країнознавча характеристика Китаю, Південної Кореї, Індонезії, Сінгапуру Японії.

Тема 12. Країни Південної Азії. Країн Центральної Азії.

Країнознавчий огляд країн Південної Азії. Країни Південної Азії (Індія, Пакистан, Іран, Афганістан, Непал, Бутан, Шрі-Ланка, Мальдіви).

Загальні відомості про країни субрегіону. Склад території. Державний устрій країн. Особливості історичного розвитку. Зміни на політичній карті субрегіону протягом XX століття. Природно-ресурсний потенціал. Населення: етнічний та національний склад, віросповідання; демографічні особливості, розміщення населення, урбанізація, трудові ресурси. Основні характерні риси економіки країн субрегіону. Індустрія туризму. Культурна спадщина регіону.

Зони нестабільності в регіоні. Політичні суперечки та конфлікти. Зовнішні економічні зв'язки з країнами світу. Інтеграційні угруповання.

Країнознавчий огляд країн Центральної Азії. Країни Центральної Азії (Туркменістан, Узбекистан, Таджикистан, Киргизстан)

Загальні відомості про країни. Місце країн субрегіону в світі. Склад території. Державний устрій країн. Історія та сучасний розвиток. Природно-ресурсний та економічний потенціал. Населення: етнічний та національний склад, віросповідання; демографічні особливості, розміщення населення, урбанізація, трудові ресурси. Проблеми економічного розвитку. Культурна спадщина країн.

Зовнішньоекономічні зв'язки та інтеграційні процеси країн субрегіону в рамках СНД та у світі. Відносини з Україною.

Країнознавча характеристика Індії, Ірану.

Тема 13. Країни Західної Азії.

Західна Азія. (Саудівська Аравія, Кувейт, Ірак, ОАЕ, Оман, Бахрейн, Катар, Ємен, Сирія, Ліван, Ізраїль, Йорданія, Ємен, Кіпр, Грузія, Азербайджан, Вірменія).

Загальні відомості про країни. Склад території. Державний устрій країн. Особливості історичного розвитку країн субрегіону. Забезпеченість природними ресурсами. Населення: етнічний та національний склад, віросповідання; демографічні особливості, розміщення населення, урбанізація, трудові ресурси. Загальна характеристика економіки та основні риси господарства країн субрегіону. Місце країн субрегіону в світі. Культурна спадщина.

Зони конфліктів та політичної нестабільності. Зовнішні економічні зв'язки держав субрегіону з іншими державами Азії та світу. Регіональні інтеграційні угруповання.

Країни Близького Сходу. Сучасне становище країн Близького Сходу у світі (геополітичний статус, стратегічні запаси нафти, арабо-ізраїльський конфлікт). Основні етапи історії регіону. Унікальність національного, релігійного та культурного складу населення регіону.

Загальна характеристика економіки країн Близького Сходу, їх класифікація: нафтоекспортери; розвинені індустріальні країни (Ізраїль); країни перехідного типу; бідні країни третього світу (Ємен, Сирія). Офшорні зони та банківські центри регіону.

Особливості політичного устрою держав Близького Сходу: абсолютні і дуалістичні монархії; світські республіки та ісламська республіка Іран. ОАЕ як федерація. Авторитарний характер політичних режимів у країнах регіону.

Особливості правових систем країн Близького Сходу. Домінування мусульманської правової сім'ї на Близькому Сході. Особливості змішаних правових систем Ізраїлю, Кіпру. Вплив релігії, норм звичаєвого та загального права на законодавство і правову культуру країн регіону. Відносини з Україною.

Країнознавча характеристика країн Закавказзя. Зони конфліктів та політичної нестабільності. Пріоритети зовнішньоекономічної та зовнішньополітичної діяльності. Членство в СНД та міжнародних організаціях. Відносини з Україною.

Країнознавча характеристика Ізраїлю, Об'єднаних Арабських Еміратів. Саудівської Аравії.

Тема 14. Країни Африки.

Сучасне становище країн Африки у світі: незалежні держави, залежні території та самопроголошені країни. Природно-ресурсний потенціал. Національний та релігійний склад населення. Основні етапи історії регіону. Геополітичне положення Африки як найвідсталішого регіону. Загальна характеристика економічного розвитку африканських країн на сучасному етапі. Соціальні проблеми.

Загальні риси внутрішньополітичних процесів. Зони конфліктів та політичної нестабільності. Інтеграційні процеси в африканських країнах.

Політичний устрій африканських держав. Організація африканської єдності (ОАЄ) та Африканський Союз як основні регіональні об'єднання. Державний устрій країн. Домінування республік у регіоні, дуалістичні монархії Марокко, Лесото та Свазіленду. Особливості федерацій в Нігерії, на Коморських островах та ПАР. Авторитарні режими на континенті.

Північна Африка як один із найрозвинутіших регіонів континенту. Особливості економічного розвитку на сучасному етапі. Країни регіону у міжнародному географічному поділі праці. Невиробнича сфера. Індустрія туризму. Культурна спадщина.

Порівняльна політико- та економіко-географічна характеристика країн Західної та Центральної Африки. Складності внутрішньополітичних процесів. Зони конфліктів та політичної нестабільності.

Країнознавчий огляд Східної Африки. Етнічні та політичні конфлікти, осередки військово-політичної напруженості в регіоні.

Країнознавчий огляд Південної Африки.

Особливості правових систем держав Африки: 1) переважання в більшості держав поєднання звичаєвого права із прецедентами та інститутами романо-германської сім'ї; 2) системи мусульманського права (Лівія, Марокко, Туніс, Алжир, Судан, Нігерія, Коморські острови); 3) змішана правова система романо-голландського права (Південна Африка).

Країнознавча характеристика ПАР, Єгипту.

Тема 15. Країнознавча характеристика Австралії та Океанії.

Австралійський Союз: політико- та економіко-географічна характеристика. Особливості національного та релігійного складу населення. Етнографічні області регіону. Австралія та Нова Зеландія як високорозвинені держави регіону, їх місце у світовій економіці. Держави Океанії як країни, що розвиваються, їх економічні особливості (аграрне спрямування, експорт природних ресурсів, офшори). Політичний устрій Австралії та країн Океанії. Домінування монархій в рамках Співдружності (Австралія, Нова Зеландія, Соломонові острови, Тувалу, Папуа-Нова Гвінея). Сучасне становище Австралії та країн Океанії у світі. Суверенні держави та колонії в регіоні.

Економічний розвиток країни на сучасному етапі. Зовнішньоекономічна діяльність. Пріоритети зовнішньої політики. Міжнародні економічні зв'язки з країнами світу та з Україною.

Роль країн Океанії в світі. Природно-ресурсний потенціал. Характер і структура господарства. Соціальні та економічні проблеми країн Океанії. Країнознавчий огляд Нової Зеландії.

Країнознавчий огляд Океанії. Загальні відомості про країни Меланезії, Полінезії, Мікронезії.

7.2. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	УСЬОГО	у тому числі				
		Лекції	Практ. / сем. з.	Інд. р.	Сам.р.	Інше
2-й семестр						
Тема 1. Країнознавство як наука.	7	1	1	-	3	-
Тема 2. Просторово-територіальна організація держав світу. Основні аспекти характеристики країни.	9	3	2	-	4	-
Тема 3. Політична карта світу.	8	2	1	-	3	-
Тема 4. Типологія, класифікація, регіоналізація країн світу.	8	2	1	-	4	-
Тема 5. Геополітика.	8	1	1	-	3	-
Тема 6. Поняття про геостратегію. Геополітичні проблеми безпеки і стабільності у світі.	9	1	2	-	4	-
Тема 7. Країни Західної Європи.	9	2	3	-	4	-
Тема 8. Країнознавча характеристика Центральної та Східної Європи.	9	1	2	-	4	-
Тема 9. Країнознавча характеристика Північної Америки.	8	2	1	-	3	-
Тема 10. Країни Південної Америки.	8	1	1	-	3	-
Тема 11. Країни азійського регіону. Східна та Південно-Східної Азія.	8	2	1	-	3	-
Тема 12. Країни Південної Азії. Країн Центральної Азії.	7	1	1	-	3	-
Тема 13. Країни Західної Азії.	7	1	1	-	3	-
Тема 14. Країни Африки.	8	-	1	-	3	-
Тема 15. Країнознавча характеристика Австралії та Океанії.	7	-	1		3	
Разом за семестр	90	20	20		50	

7.3. Теми практичних (семінарських) занять

Тема 1. Країнознавство як наука

1. Країнознавство як комплексна наука про країни світу. Об'єкт та предмет вивчення країнознавства.
2. Актуальність вивчення країн в сучасних політичних та економічних умовах. Принципи знань про країну (державу).
3. Методи країнознавчих досліджень. Систематизація різноманітних даних щодо природи, населення, господарства, культури та соціально-політичної організації країн світу.
4. Теорії та концепції держав. Географічний детермінізм. атлантизм, мондіалізм, євразійство.
5. Закономірності й принципи країнознавства.

Тема 2. Просторово-територіальна організація держав світу. Основні аспекти характеристики країни

1. Основні складові країнознавчих характеристик. Поняття про економіко- та політико-географічне положення країни. Типовий план країнознавчої характеристики регіону та країни.
2. Соціально-економічна та політико-правова карта світу. Система критеріїв, що покладені в основу економіко-географічної регіоналізації світу.
3. Склад території у країнознавстві: склад території країни, параметри території країни, державні кордони.
4. Географічне положення країн. Поняття простір і територія, країна і держава. Поняття регіон, район в країнознавстві та відмінності між ними.
5. Історія розвитку території. Сучасна політична карта світу як динамічна модель. Історичні періоди та етапи формування політичної карти світу.
6. Країнознавча характеристика змін на політичній карті світу на окремих етапах: стародавній, середньовічний, новий, новітній.

Тема 3. Політична карта світу

1. Поняття “політична карта світу”. Політичний простір.
2. Політичні кордони. Означення політичних кордонів. Походження, типологія та функція кордонів. Етапи визначення кордону. Делімітація та демаркація.
3. Проблеми кордонів у державах світу.
4. Значення сусідського положення, сучасне транскордонне співробітництво.
5. Регіональна політика. Політико-територіальні утворення. Залежні країни і території.
6. Політико-територіальні утворення з різним міжнародним правовим статусом.
7. Адміністративно-територіальний поділ у державах світу.
8. Форми правління в державах світу. Форми державного устрою в державах світу. Класифікація держав за формою правління (монархії, республіки, країни Британської Співдружності), формою адміністративного устрою (унітарні і федеративні), політичного режиму (демократичні, авторитарні, тоталітарні).

Тема 4. Типологія, класифікація, регіоналізація країн світу.

1. Сутність класифікації, типології та регіоналізації. Критерії типології країн світу. Складність та суперечності типології країн світу за політичними, соціально-економічними та системними критеріями.

2. Сучасні типологічні схеми країн світу. Особливості та основні критерії регіоналізації світового політичного простору.
3. Суть та основні схеми класифікації країн світу. Класифікація держав за абсолютним розміром ВВП, доходом на душу населення, рівнем розвитку науки і техніки, місцем у МПП тощо. Особливості сучасної політико-правової карти світу.
4. Форми міжнародної економічної інтеграції та їх особливості: преференційні торгові угоди; зона вільної торгівлі; митний союз; спільний ринок; економічний союз; політичний союз.
5. Поняття і класифікація основних міжнародних організацій. Глобальні міжнаціональні міжнародні організації.

Тема 5. Геополітика

1. Поняття геополітики, основні підходи до його визначення. Співвідношення змісту понять «геополітика», «світова політика», «міжнародна політика», «зовнішня політика», «світовий політичний процес».
2. Основні категорії геополітики. Простір, територія та контроль над ними. Політичний простір та геополітичне поле.
3. Національні інтереси та їх різновиди.
4. Національна безпека та її геополітичні виміри.
5. Механізм реалізації державних інтересів та його складові. Сила та могутність держави. Територіальна експансія, окупація та гуманітарна інтервенція.
6. Баланс сил як поняття геополітики. Політика рівноваги та її різновиди.

Тема 6. Поняття про геостратегію. Геополітичні проблеми безпеки і стабільності у світі

1. Світовий порядок і міжнародна безпека. Національна безпека як складова національного інтересу держави. Поняття і структура національної безпеки.
2. . Безпека і співробітництво. Інституціоналізація міжнародної безпеки - від військових союзів до глобальних міжурядових організацій (МПО).
3. Поняття колективної безпеки.
4. Європа в сучасних геополітичних концепціях. Геополітична ситуація в сучасній Європі.
5. Криза світового політичного порядку як прояв змін у міжнародному співтоваристві. Поняття міжнародно-політичної кризи.
6. Сучасні геополітичні кризи. Наслідки міжнародно-політичних криз для світової політики.

Тема 7. Країни Західної Європи

1. Загальні відомості про країни. Склад території. Державний устрій країн. Особливості історичного розвитку країн субрегіону.
2. Геополітичне становище країн ЄС у світі. Етапи становлення Європейського Союзу. Загальна характеристика економіки країн Західної Європи. Особливості західноєвропейської економічної моделі (роль державного сектору економіки, регулятивна політика, пріоритет соціальних та етичних цінностей), її відмінність від американської та японської моделей.
3. Політичний устрій західноєвропейських країн. Конституційні монархії в регіоні, їх особливості. Парламентські та змішані республіки. Особливості європейського федералізму. Автономії в Іспанії та Італії. «Гарячі точки» регіону.
4. Правові системи країн Західної Європи, їх класифікація. Становлення романо-германської правової сім'ї.
5. Європейські організації, інтеграційні угруповання. Зовнішні економічні зв'язки, місце країн субрегіону в світі. Зв'язки з Україною.

6. Країнознавча характеристика Франції, Німеччини, Великобританії, Італії, країн Північної Європи, країн Південної Європи.

Тема 8. Країнознавча характеристика Центральної та Східної Європи.

1. Загальні відомості про регіон. Склад території. Державний устрій країн. Особливості історичного розвитку країн субрегіону. Зміни на політичній карті субрегіону наприкінці ХХ століття.
2. Особливості Східної та Центральної Європи як регіону та його субрегіони (Східна Європа, Центральна Європа, країни Прибалтики, країни екс-СРСР, Балкани). Етапи історії розвитку країн регіону, геополітична специфіка їх сучасного становища у світі після розширення ЄС.
3. Загальна характеристика економіки країн Східної та Центральної Європи.
4. Політичний устрій країн Східної та Центральної Європи.
5. Країнознавча характеристика України, Польщі, Чехії, країн Балтії. Балканських країн. Країни Євразії (Туреччина, Росія, Казахстан).

Тема 9. Країнознавча характеристика Північної Америки.

1. Північна Америка. Загальні відомості про регіон. Склад території. Сучасна політична карта.
2. Історія формування мезорегіону.
3. Особливості економічного розвитку мезорегіону. Місце в міжнародному поділі праці.
4. Регіональні міжнародні організації.
5. Країнознавча характеристика США. Фактори геополітичного домінування США як наддержави. Політичний устрій США та його особливості. Федеральне законодавство та законодавство штатів.
6. Країнознавча характеристика Канади. Особливості політичної системи Канади як держави в межах Співдружності націй.
7. Становлення правової системи США і Канади.
8. Країнознавча характеристика Мексики.

Тема 10. Країни Південної Америки

1. Загальні відомості про регіон. Особливості економічного розвитку мезорегіону. Місце в міжнародному географічному поділі праці.
2. Сучасне становище країн Південної Америки у світі. Основні етапи історії континенту.
3. Особливості економіки Південної Америки, її відмінність від інших країн,
4. Особливості політичного устрою країн. Особливості федерацій в Латинській Америці.
5. Специфіка правових систем латиноамериканських держав.
6. Соціальні проблеми регіону. Зони конфліктів та політичної нестабільності.
7. Розвиток інтеграційних процесів у Латинській Америці.
8. Країнознавча характеристика Бразилії, Аргентини, Венесуели, Чилі.

Тема 11. Країни азійського регіону. Східна та Південно-Східної Азія

1. Загальна характеристика Азійсько-Тихоокеанського регіону. Східна та Південно-Східної Азія.
2. Загальні відомості про макрорегіон. Політична карта Азії. Основні субрегіони, чинники їх виділення: Південно-Західна, Західна, Південна, Південно-Східна, Східна, Центральна і Північна Азія. Типологія країн. Політичний устрій.

3. Країнознавчий огляд країн Східної Азії. Загальна характеристика економіки та основні характерні риси господарств країн субрегіону. Різноманітність моделей соціально-економічного розвитку.
4. Зовнішні економічні зв'язки держав Східної Азії з іншими державами світу. Інтеграційні угруповання.
5. Країнознавчий огляд країн Південно-Східної Азії.
6. Особливості економіки країн АСЕАН.
7. Країнознавча характеристика Китаю, Південної Кореї, Індонезії, Сінгапуру Японії.

Тема 12. Країни Південної Азії. Країн Центральної Азії.

1. Країнознавчий огляд країн Південної Азії. Країни Південної Азії (Індія, Пакистан, Іран, Афганістан, Непал, Бутан, Шрі-Ланка, Мальдіви).
2. Країнознавчий огляд країн Центральної Азії. Країни Центральної Азії (Туркменістан, Узбекистан, Таджикистан, Киргизстан)
3. Зовнішньоекономічні зв'язки та інтеграційні процеси країн субрегіону в рамках СНД та у світі. Відносини з Україною.
4. Країнознавча характеристика Індії, Ірану.

Тема 13. Країни Західної Азії.

1. Західна Азія. (Саудівська Аравія, Кувейт, Ірак, ОАЕ, Оман, Бахрейн, Катар, Ємен, Сирія, Ліван, Ізраїль, Йорданія, Ємен, Кіпр, Грузія, Азербайджан, Вірменія).
2. Країни Близького Сходу. Сучасне становище країн Близького Сходу у світі (геополітичний статус, стратегічні запаси нафти, арабо-ізраїльській конфлікт). Основні етапи історії регіону. Унікальність національного, релігійного та культурного складу населення регіону.
3. Загальна характеристика економіки країн Близького Сходу, їх класифікація: нафтоекспортери; розвинені індустріальні країни (Ізраїль); країни перехідного типу; бідні країни третього світу (Ємен, Сирія). Офшорні зони та банківські центри регіону.
4. Особливості політичного устрою держав Близького Сходу: абсолютні і дуалістичні монархії; світські республіки та ісламська республіка Іран. ОАЕ як федерація. Авторитарний характер політичних режимів у країнах регіону.
5. Особливості правових систем країн Близького Сходу. Домінування мусульманської правової сім'ї на Близькому Сході.
6. Відносини з Україною.
7. Країнознавча характеристика країн Закавказзя. Зони конфліктів та політичної нестабільності.
8. Країнознавча характеристика Ізраїлю, Об'єднаних Арабських Еміратів. Саудівської Аравії.

Тема 14. Країни Африки.

1. Сучасне становище країн Африки у світі. Загальні риси внутрішньополітичних процесів. Зони конфліктів та політичної нестабільності. Інтеграційні процеси в африканських країнах.
2. Північна Африка як один із найрозвинутіших регіонів континенту. Особливості економічного розвитку на сучасному етапі. Країни регіону у міжнародному географічному поділі праці. Невиробнича сфера. Індустрія туризму. Культурна спадщина.
3. Порівняльна політико- та економіко-географічна характеристика країн Західної та Центральної Африки.

4. Країнознавчий огляд Східної Африки. Етнічні та політичні конфлікти, осередки військово-політичної напруженості в регіоні.
5. Країнознавчий огляд Південної Африки.
6. Країнознавча характеристика ПАР, Єгипту.

Тема 15. Країнознавча характеристика Австралії та Океанії.

1. Австралійський Союз: політико- та економіко-географічна характеристика. Особливості національного та релігійного складу населення.
2. Австралія та Нова Зеландія як високорозвинені держави регіону, їх місце у світовій економіці. Держави Океанії як країни, що розвиваються, їх економічні особливості. Політичний устрій Австралії та країн Океанії.
3. Економічний розвиток країни на сучасному етапі. Зовнішньоекономічна діяльність. Пріоритети зовнішньої політики.
4. Країнознавчий огляд Нової Зеландії, Океанії. Загальні відомості про країни Меланезії, Полінезії, Мікронезії.

7.4. Самостійна робота

Вивчення навчального курсу «Країнознавство» передбачає активну участь слухачів на лекціях, практичних заняттях, а також їх самостійної та індивідуальної роботи.

Метою самостійної роботи слухачів є засвоєння системи знань, набуття вмінь і навичок для наступного застосування їх у практичній діяльності. Самостійна робота є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у вільний від навчальних занять час.

Під час самостійної роботи студенти опрацьовують додаткові матеріали з курсу, підготовлюють виступи по актуальним питанням країнознавства, готують презентації з країнознавчої характеристики окремих держав та регіонів.

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Країнознавство як наука.	3
2	Тема 2. Просторово-територіальна організація держав світу. Основні аспекти характеристики країни.	4
3	Тема 3. Політична карта світу.	3
4	Тема 4. Типологія, класифікація, регіоналізація країн світу.	4
5	Тема 5. Геополітика.	3
6	Тема 6. Поняття про геостратегію. Геополітичні проблеми безпеки і стабільності у світі.	4
7	Тема 7. Країни Західної Європи.	4
8	Тема 8. Країнознавча характеристика Центральної та Східної Європи.	4
9	Тема 9. Країнознавча характеристика Північної Америки.	3
10	Тема 10. Країни Південної Америки.	3
11	Тема 11. Країни азійського регіону. Східна та Південно-Східної Азія.	3
12	Тема 12. Країни Південної Азії. Країн Центральної Азії.	3
13	Тема 13. Країни Західної Азії.	3
14	Тема 14. Країни Африки.	3
	Тема 15. Країнознавча характеристика Австралії та Океанії.	3
	Всього	50

Завдання для самостійної роботи

1. Державні кордони як об'єкт вивчення країнознавства і політичної географії.
2. Поняття комплексної країнознавчої характеристики.
3. Характерні риси й особливості сучасного розвитку Франції.
4. Загальна характеристика господарства країн Західної Європи.
5. Промисловість Великобританії.
6. Роль Німеччини у сучасному міжнародному поділі праці.
7. Особливості соціально-економічного розвитку країн Північної Європи.
8. Особливості соціально-економічного розвитку країн Південної Європи.
9. Промисловість країн Центральної та Східної Європи.
10. Особливості і характерні риси розвитку господарства країн Балтії.

11. Господарський комплекс країн Закавказзя.
12. Особливості та проблеми соціально-економічного розвитку Центрально-азіатських країн СНД.
13. Особливості економічного розвитку нових індустріальних країн Східної і Південно-Східної Азії.
14. Галузева і територіальна структура господарства Японії.
15. Характеристика сучасного соціально-економічного розвитку Китаю.
16. Господарство країн Південно-Західної Азії.
17. Сучасна демографічна й етнополітична ситуація в Індії.
18. Сучасний соціально-економічний розвиток Російської Федерації.
19. Порівняльна характеристика Західної і Східної економічної зони Росії.
20. Сучасна демографічна та етнополітична ситуація в Росії.
21. Історія США та сучасні особливості розвитку господарства країни.
22. Галузева і територіальна структура господарства США.
23. Внутрішні відмінності та районування США.
24. Сучасні особливості соціально-економічного розвитку Канади.
25. Мексика як нова індустріальна країна Латинської Америки.
26. Порівняльна країнознавча характеристика економіки Бразилії та Аргентини.
27. Характерні риси та особливості сучасного розвитку країн Північної Африки.
28. Характерні особливості сучасного розвитку країн Західної Африки.
29. Сучасні суспільно-політичні та соціально-економічні проблеми розвитку країн Східної Африки.
30. Південно-Африканська Республіка як найрозвинутіша країна Африки.
31. Особливості і тенденції сучасного розвитку Австралії.
32. Характерні особливості сучасного розвитку країн Океанії.
33. Місце туризму в сучасній економіці країн Північної Америки.
34. Держава як основна політико-територіальна одиниця на політичній карті світу.
35. Сучасна політична карта світу: її особливості, структура та зміни на рубежі XX-XXI століть.
36. Особливості сучасного політико-географічного і геополітичного положення України.

Теми рефератів

1. Поняття про спірні території світу та політико-територіальні об'єкти з невизначеним міжнародно-правовим статусом. Самопроголошені країни світу та їх географія.
2. Міжнародно-правовий статус Антарктиди.

3. Поняття про територіальні води. Проблеми розмежування в територіальних водах на прикладах держав світу.
4. Морська економічна зона, її значення та міжнародно-правові функції.
5. Колонії, протекторати, підопічні території, їх сутність. Місце залежних територій на політичній карті світу.
6. Географія держав-метрополій.
7. Географія колоніальних володінь Великобританії.
8. Географія колоніальних володінь Франції.
9. Географія колоніальних володінь США.
10. Географія колоніальних володінь Австралії та Нової Зеландії.
11. Географія колоніальних володінь Іспанії та Нідерландів.
12. Поняття про політичну географію як одну із суміжних дисциплін країнознавства.
13. Актуальні проблеми сучасної політичної географії. Об'єкт та предмет дослідження.
14. Етапи формування політичної карти світу.
15. Характеристика політичної карти світу.
16. Форми правління держав світу. Географія монархій Європи, Азії, Африки, острівної Америки, Австралії з Океанією.
17. Співдружність націй, очолювана Великобританією, як форма правління та асоціація незалежних держав. Склад держав, мета функціонування.
18. Форми державного устрою: характеристика унітарних держав світу.
19. Форми державного устрою: характеристика федеративних держав Європи.
20. Географія федеративних держав Азії.
21. Географія федеративних держав Америки.
22. Географія федеративних держав Африки та Австралії з Океанією.
23. Міждержавні організації загальнополітичного змісту. ООН: інституціональна структура, мета функціонування, головні завдання.
24. Міждержавні організації військово-політичного змісту. НАТО: структура, мета функціонування, завдання.
25. Міждержавні організації економічного змісту (ЄС, АСЕАН, НАФТА, МЕРКОСУР). Об'єктивні причини інтеграційних процесів у різних регіонах світу. Структура, мета функціонування, завдання.
26. Нові форми субрегіонального співробітництва.
27. Обґрунтування співпраці рамках ГУАМ.
28. Перспективи співробітництва в рамках СЕП.
29. Спільні та відмінні риси економічної, політичної сфер життєдіяльності країн "сімки" (провідних високорозвинених держав).
30. Сучасна соціально-економічна типологія країн світу.

31. Відмінності в рівні соціально-економічного розвитку держав регіону Центральна Європа.
32. Відмінності в рівні соціально-економічного розвитку держав регіону Західна Європа.
33. Відмінності в рівні соціально-економічного розвитку держав регіону Африка.
34. Відмінності в рівні соціально-економічного розвитку держав регіону Латинська Америка.
35. Відмінності в рівні соціально-економічного розвитку держав субрегіонів Східної та Південно-Східної Азії.
36. Відмінності в рівні соціально-економічного розвитку держав субрегіонів Південної та Південно-Західної Азії.
37. Сучасна економіко-географічна регіоналізація країн світу.
38. Сучасна економічна карта світу. Головні економічні осередки світу.
39. Коротка країнознавча характеристика країни за планом: статус – столиця – форма правління – форма державного устрою – соціально-економічний тип (підтип), економічний розвиток – регіон (субрегіон) – членство в міжнародних організаціях.

Приклад тестових завдань та відкритих питань на модульну роботу

1. Верхня межа повітряної території держави встановлена на межі: а) 100-110 км; б) 120-130 км.
2. Чи правильним є твердження, що до сухопутної території держави входять надра суші до технічно доступної глибини: а) ні; б) так.
3. Частина території держави, оточена з усіх боків сухопутною територією іншої держави і яка не має морського берега – це: а) анклав; б) напіванклав.
4. Простір, що знаходиться за межами державної території, що не належить комусь одному, а знаходиться в загальному користуванні всіх держав відповідно до міжнародного права - це: а) територія з міжнародним режимом; б) територія зі змішаним режимом.
5. Території, на яких міжнародними угодами або одностороннім волевиявленням держави відмовилися від розміщення озброєння і збройних сил – це: а) умовні території держав; б) демілітаризовані території.
6. Які кордони проводяться по меридіанах і паралелях: а) геометричні; б) астрономічні?
7. Визначення в договірному порядку загального напрямку проходження лінії державного кордону з позначенням її на картах, схемах і планах – це: а) делімітація; б) демаркація; в) фільтрація.
8. Проведення лінії державного кордону на місцевості з позначенням її спеціальними прикордонними знаками (пірамідами, стовпами, буями, створеними знаками, маяками і т.п.) – це делімітація; б) демаркація; в) фільтрація.
9. Чи правильним є твердження, що вступивши в конфедеративний союз, держава цілком зберігає свій суверенітет і продовжує виступати самостійним суб'єктом у всіх зовнішніх і внутрішніх справах: а) ні; б) так.
10. З-поміж запропонованих держав позначте ті, що мають федеративний державний устрій:

1. США; 5. Китай
2. Японія; 6. Росія
3. Марокко; 7. Австралія
4. Фінляндія; 8. Венесуела

11. Які держави входять до складу НАФТА?
 - а) Мексика, США, Бразилія;
 - б) Мексика, Японія, Канада;
 - в) США, Мексика, Канада;
 - г) Саудівська Аравія, Бахрейн, ОАЕ.
12. Вільна торгівля, єдиний митний тариф, вільне переміщення трудових ресурсів і капіталу, узгодження спільної економічної політики між країнами характерні для:
 - а) повної економічної інтеграції;
 - б) економічного союзу;
 - в) спільного ринку;
 - г) митного союзу;
 - г) зони вільної торгівлі.

Питання до заліку

1. Закономірності і принципи країнознавства.
2. Території, країни, держави як об'єкти політичної карти світу.
3. Держава як головний об'єкт політичної карти світу.
4. Поняття про політичну карту світу. Етапи формування політичної карти світу.
5. Історія розвитку найбільших сучасних метрополій світу. Географія їх колоніальних володінь.
6. Ознаки та функції держави.
7. Колонії, протекторати, підопічні території, їх сутність. Географія залежних територій на політичній карті світу.
8. Спірні території на політичній карті світу, статус яких є невизначеним. Самопроголошені країни світу та їх географія.
9. Характеристика політичних карт Європи, Азії, Африки, Північної та Південної Америки.
10. Форми правління держав світу. Приклади держав з різними формами правління на політичній карті світу.
11. Геополітика та геостратегія.
12. Форми державного устрою: унітарна, федеративна, конфедеративна. Зміст, приклади країн у різних географічних регіонах.
13. Міждержавні організації загальнополітичного змісту. ООН: інституціональна структура, мета функціонування, головні завдання.
14. Форми міжнародної інтеграції, приклади та характеристика.
15. Характеристика деяких інтеграційних об'єднань (ЄС, АСЕАН, НАФТА). Структура, мета функціонування, завдання.
16. Категорії та поняття геополітики.
17. Загальні засади районування світу. Підходи та принципи регіонального поділу.
18. Внутрішній поділ країни. Принципи поділу та ієрархічні рівні. Столиця та її характеристика.
19. Спільні та відмінні риси економічної, політичної сфер життєдіяльності країн "сімки" (провідних високорозвинених держав).
20. Сучасна типологія країн світу.
21. Регіони світу. Принципи поділу на регіони.
22. Сучасна економічна карта світу. Головні економічні осередки світу.

23. Географічна модель світового господарства. Поняття про світове господарство.
24. Поняття про світове господарство. Сучасна структура світового господарства.
25. Нові тенденції розвитку світового господарства та міжнародного бізнесу. Офшори, аутсорсинг.
26. Глобалізація та регіоналізація як нові тенденції в розвитку світового господарства.
27. Значення системи міжнародних економічних відносин у розвитку світового господарства.
28. Спільні та відмінні риси економічної, політичної сфер життєдіяльності країн “сімки” (провідних високорозвинених держав).
29. Нові форми субрегіонального співробітництва (на прикладі досвіду функціонування ГУАМ, БРІГС).
30. Держави регіону Центральна Європа. Особливості розвитку економічної, політичної та соціальної систем життєдіяльності.
31. Держави регіону Східна Європа. Особливості розвитку економічної, політичної та соціальної систем життєдіяльності.
32. Співдружність незалежних держав (СНД). Особливості розвитку економічної, політичної та соціальної систем життєдіяльності.
33. Організація країн-експортерів нафти (ОПЕК). Характеристика та оцінка ролі в сучасній системі світового господарства.
34. Відмінності в рівні соціально-економічного розвитку держав регіону Західна Європа.
35. Відмінності в рівні соціально-економічного розвитку держав регіону Африка.
36. Відмінності в рівні соціально-економічного розвитку держав регіону Латинська Америка.
37. Відмінності в рівні соціально-економічного розвитку держав субрегіонів Східної та Південно-Східної Азії.
38. Відмінності в рівні соціально-економічного розвитку держав субрегіонів Південної та Південно-Західної Азії.
39. Франція, США, Італія, ФРН, Великобританія. Історія розвитку й формування державності. Державний устрій. Політична система. Соціальна сфера: освіта, культура, традиції.
40. ФРН, Франція, Італія. Загальні відомості. Сучасний соціально-економічний стан. Зовнішньоекономічна сфера.
41. Комплексна країнознавча характеристика Великобританії. Британська співдружність націй.
42. Комплексна країнознавча характеристика Японії.
43. Комплексна країнознавча характеристика США.
44. Комплексна країнознавча характеристика Канади.
45. Комплексна країнознавча характеристика Австралії.
46. Комплексна країнознавча характеристика країн Бенілюксу.
47. Комплексна країнознавча характеристика Туреччини.
48. Комплексна країнознавча характеристика Росії.
49. Комплексна країнознавча характеристика Китаю.
50. Комплексна країнознавча характеристика Польщі.
51. Комплексна країнознавча характеристика Країн Балтії.
52. Комплексна країнознавча характеристика Індонезії.
53. Комплексна країнознавча характеристика Країн Перської Затоки.
54. Геополітичні стратегії розвитку України. Оцінка векторів розвитку (ЄС, СНД, Чорноморський регіон, Балтійський регіон).

8. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА (у разі потреби)

Для демонстрації презентацій необхідно мати екран та проектор.

9. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література

1. Бестужева С. В. Міжнародна економічна діяльність України : навчальний посіб. / С. В. Бестужева. – Х.: Вид. ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2016. – 266 с.
2. Гольцов А.Г. Геополітика політична географія: підручник / А.Г. Гольцов. – К.: Центр учб. літ-ри, 2012. – 296 с.
3. Безуглий В. В. Економічна і соціальна географія зарубіжних країн: навч. посіб. / В. В. Безуглий – К.: Академія, 2014. – 704 с.
4. Глобальна економіка: Підручник під грифом МОН. [Текст] / Д. Антонюк. І. Бабець, А. Мокій. Б. Головаш [та ін.] За загальною редакцією Д. Антонюка. І. Бабець, А. Мокія. – Запоріжжя: ЗІЕІТ – ФОБ Мокшанов В.В. – 2017. - 612 с.
5. Дорошко М. С. Геополітичні інтереси та зовнішня політика держав пострадянського простору: навч. посібник / М. С. Дорошко. - К.: Центр учбової літератури, 2011. – 355 с.
6. Дорошко М. С. Країнознавство. Країни СНД і Балтії: навч. посібник / М. С. Дорошко. – Чернівці: Книги – ХХІ, 2008. – 308 с.
7. Дубович І. А. Країнознавчий словник-довідник / І. А. Дубович. – 5-е вид., переробл. і допов. – К. : Знання, 2008. – 839 с.
8. Економіка зарубіжних країн : навчальний посібник. 4-е видання, перероб. та доп. / за редакцією доктора економічних наук, професора, академіка АЕН України Ю.Г. Козака, кандидата економічних наук, доцента В.В. Ковалевського.- Київ: Центр учбової літератури, 2013. – 292 с.
9. Економіка зарубіжних країн: Навч. посібник. Видання 4-е, перероб. та доп. / [Козак Ю.Г., Ковалевський В.В., Лебедева С.Н., Бикова М.С., Логвінова Н.С., Воронова О.В.] – Київ: Центр учбової літератури, 2013. – 292 с.
10. Країнознавство: підручник / В. І. Головченко, М. С. Дорошко, П. М. Ігнат'єв та ін.; за ред. В. П. Крижанівського, В. І. Головченка. – К., 2009. – 345 с.
11. Країнознавство: підручник / В.П. Крижанівський, М.С.Дорошко, В.І.Гловченко та ін.; [за ред. М.С.Дорошка]. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – К.: Знання, 2012. – 439 с.
12. Країнознавство. Країни СНД, Європи і Північної Америки: навч. посіб. / М. С.Дорошко, Р. А. Кривонос, В. П.Крижанівський, Н. Ф.Сербіна. – К.: Ніка-Центр, 2009. – 312 с.
13. Країнознавство: підручник / за ред. М. С. Дорошка. – 2-ге вид., переробл. і допов. – К. : Знання, 2012. – 439 с.
14. Крижанівський В. П. Об'єкт і предмет країнознавства: кут зору міжнародника / В. П. Крижанівський // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – К., 2009. – Вип. 86, ч. 1. – С. 23–28.
15. Масляк П. О. Країнознавство / П. О. Масляк. – К.: Знання, 2008. – 294 с.
16. Орлова Т.В. Історія нових незалежних держав: Postsovieticus: Навчальний посібник/ Т. В. Орлова. – К.: Знання, 2010. – 487 с.
17. Попков В. В. Реванш Востока. Соотношение Запада и Востока в глобальных геополитических трансформациях (конец XX – начало XXI века) / В. В. Попков. – Харьков : Бурун Книга, 2010. – 128 с.
18. Правові системи сучасності : навч. посіб. для магістрів права / відп. ред. Ю. С. Шемшученко. – К., 2012. – 492 с.
19. Ходзінський К.Г. Економічна історія України та провідних країн світу: Навчальний посібник / К.Г. Ходзінський, П.П. Мазурок. – Львів: Магнолія, 2008. – 152 с.

Допоміжна література

1. Гольцов А. Г. Геополітика та політична географія. Підручник. / А. Г. Гольцов– К.: Центр учбової літератури, 2012. – 416 с.
2. Дністрянський М. С. Геополітика: навчальний посібник / М. С. Дністрянський – Львів: ЛНУ, 2011. – 436 с.

3. Дахно І.І., С.М. Тимофієв. Країни світу: Енциклопедичний довідник / І. І. Дахно, С. М. Тимофієв. – К.: МАПА, 2011. – 608 с.
4. Дністрянський М. С. Геополітика: навч. посіб. / М. С. Дністрянський. – Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2011. – 436 с.
5. Конкурентні стратегії безпеки розвитку України у глобальному середовищі : Монографія / ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України»; за заг. ред. А. І. Мокиєв., / А. І. Мокиєв, Б.Е. Головаш, та інші. – Львів, 2020. – 872 с.

Інформаційні ресурси в мережі Інтернет

1. Організація Об'єднаних Націй – <http://www.un.org/>;
2. ЮНЕСКО – <http://www.unesco.org/general/rus/>;
3. Рада Європи – <http://www.coe.int/DefaultEN.asp>;
4. Європейський Союз – <http://www.europa.eu.int/>;
5. Організація з безпеки і співробітництва у Європі – <http://www.osce.org/>;
6. Центральноевропейська ініціатива – <http://ci.uz.gov.ua/org/cei/>;
7. НАТО – <http://www.nato.int/>;
8. Європейські інформаційно-аналітичні центри – <http://www.aries.eu.int/>;
9. Держдепартамент США – <http://www.state.gov/>;
10. Міжнародна кризисна група – www.internationalcrisisgroup.org;
11. Сайт Центру аналізу подій в Центральній Азії та Закавказзі Університету імені Джона Хопкінса – www.sacianalyst.org;
12. Веб-сайт ЦРУ США (статистичні спостереження) – <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/>;
13. Сайт Центру політичних та соціальних студій Центральної Азії та Закавказзя – www.cacsa.org;
14. Міністерства закордонних справ України – <http://www.mfa.gov.ua>;
15. Організація економічного співробітництва і розвитку. – <http://www.oecd.org/>.
16. Національна бібліотека України ім. В.І.Вернадського. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua>.

**Результати перегляду
робочої програми навчальної дисципліни**

Робоча програма перезатверджена на 20__ / 20__ н.р. без змін;
зі змінами (Додаток ____).

(потрібне підкреслити)

протокол № __ від «__» _____ 20__ р.

Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20__ / 20__ н.р. без змін;
зі змінами (Додаток ____).

(потрібне підкреслити)

протокол № __ від «__» _____ 20__ р.

Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20__ / 20__ н.р. без змін;
зі змінами (Додаток ____).

(потрібне підкреслити)

протокол № __ від «__» _____ 20__ р.

Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20__ / 20__ н.р. без змін;
зі змінами (Додаток ____).

(потрібне підкреслити)

протокол № __ від «__» _____ 20__ р.

Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)